

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.7.25>

УДК 314.7:330.35(100)

О. С. Шепель,

PhD, асистент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-9200-9925>

Н. В. Резнікова,

д. е. н., професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2570-869X>

О. В. Булатова,

д. е. н., професор, професор кафедри міжнародних фінансів, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7938-7874>

В. А. Крикун,

к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2095-2223>

Г. О. Гридасова,

PhD, молодший науковий співробітник, НН інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9270-5213>

ДЕМОГРАФІЧНІ ОБМЕЖУВАЧІ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ

O. Shepel,

PhD, Assistant of the Department of World Economy and International Economic Relations, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

N. Reznikova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

O. Bulatova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of International Finance, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

V. Krykun,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Business, Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

G. Grydasova,

PhD, Junior Researcher of Educational and Scientific Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

DEMOGRAPHIC CONSTRAINTS ON SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT: INTERNATIONAL REGULATION EXPERIENCE

Стаття присвячена комплексному аналізу демографічних обмежувачів соціально-економічного розвитку з позицій інституціональної економіки та теорії ендогенного зростання. Автором висвітлено механізми кумулятивної взаємодії між демографічними змінами та макроекономічною динамікою, зокрема впливом вікової структури населення, динаміки фертильності та міграційних потоків на показники потенційного ВВП, продуктивності праці та факторної ефективності. У центрі дослідження – трансформація виробничої функції в умовах демографічного переходу та зміна параметрів людського капіталу як ключового детермінанта довгострокового зростання.

Проведено компаративний аналіз стратегій демографічного регулювання у провідних економіках світу (КНР, Індія, США, Японія, ЄС) з акцентом на ефективність державної політики у сфері народжуваності, імміграції, інвестицій у людський потенціал та ринку праці. Оцінено мультиплікативний ефект соціально-економічних інтервенцій через призму моделей демографічного дивіденду, структурної адаптації та фіскальної стійкості. Показано, що інтеграція демографічної компоненти в стратегічне економічне планування дозволяє забезпечити стійку траєкторію розвитку навіть в умовах демографічного старіння та депопуляції.

Сформульовано рекомендації щодо імплементації цілісної демографічно чутливої політики, що передбачає синергію інструментів зайнятості, освіти, охорони здоров'я, урбанізації та інклюзивного економічного зростання в межах моделі сталого розвитку. Підкреслено важливість інституційної якості, гнучкості ринку праці та соціальної інфраструктури у забезпеченні довгострокової макроекономічної стабільності на тлі глобальних демографічних трансформацій. Стаття підготовлена в рамках виконання науково-дослідної роботи 0123U102061 «Міжнародні механізми забезпечення ресурсами стратегічного значення для підвищення обороноздатності України».

This article provides a comprehensive analysis of demographic constraints on socio-economic development through the lens of endogenous growth theory and institutional economics. It emphasizes the complex, bidirectional relationship between demographic dynamics and macroeconomic performance, focusing on how population ageing, fertility decline, migration, and age dependency shifts influence GDP growth, labor market structure, and total factor productivity. Demographic evolution is not seen as a deterministic force but rather one whose effects are shaped by public policy quality, institutional capacity, and human capital development.

The study distinguishes structural demographic factors—such as population size, age distribution, and dependency ratios—from behavioral ones like savings rates, educational attainment, labor force participation, and adaptability to innovation. These factors influence the aggregate production function and capital-labor ratio, shaping long-term supply-side capacity.

Drawing on case studies of China, India, the United States, Japan, and the European Union, the paper examines national strategies to mitigate demographic pressures via fertility regulation, labor market incentives, immigration policy, and social inclusion. Particular focus is given to the potential and limitations of the demographic dividend as a transitional window for accelerated growth.

The empirical section uses macroeconomic time-series data to assess the relationship between GDP growth, fertility, and mortality, confirming a conditional, nonlinear impact of demographic variables. While lower fertility alone does not ensure economic progress, gains in health, reduced mortality, and efficient migration enhance labor force quality and fiscal resilience.

The study concludes that demographic shifts are a fundamental structural force shaping development in the 21st century. Integrating demography-sensitive instruments into macroeconomic policy—support for reproductive behavior, elderly employment, intergenerational equity, and migration governance—is essential to achieving sustainable and inclusive growth in the context of global demographic transformation. The study confirms that demographic factors do not have an automatic economic effect in themselves. Their impact is modulated by the institutional framework, the effectiveness of state regulation, and the nature of structural economic policy. Population size and its growth rates do not have a built-in economic effect in themselves – their impact is modulated by the existing institutional framework, the effectiveness of state regulation, and the nature of structural economic policy.

Based on international experience, it has been proven that state regulation in the field of demographic policy should not be reactive, but strategically oriented, with a focus on achieving fiscal sustainability, increasing labor

productivity, and preserving labor potential in the face of an aging population. A balanced combination of demographic and economic policies allows countries not only to adapt to structural changes, but also to realize the benefits of the so-called “demographic window.”

The results of the study substantiate the need to transition from reactive to strategically oriented demographic policies with a focus on achieving fiscal sustainability, increasing labor productivity, and preserving labor potential. The article was prepared as part of the research work 0123U102061 "International mechanisms for providing resources of strategic importance to increase the defense capability of Ukraine."

Ключові слова: *економічний та соціальний розвиток, тренд, регулювання, механізм, демографічний ресурс, людський ресурс, людський капітал, демографічне навантаження, імміграційна квота, домогосподарство, демографічний дивіденд, висококваліфікована робоча сила, ринок праці, ВВП, мультиплікативний ефект, безробіття, міграція, імміграція, соціальна політика, КНР, Індія, США, Японія, ЄС.*

Keywords: *economic and social development, trend, regulation, mechanism, demographic resource, human resource, human capital, demographic dividend, demographic burden, immigration quota, highly skilled labor force, labor market, GDP, multiplier effect, unemployment, migration, immigration, social policy, China, India, USA, Japan, EU.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобального демографічного переходу дедалі більшої актуальності набувають питання впливу демографічних чинників на темпи економічного зростання, структурну трансформацію ринку праці [5; 7], стан систем соціального забезпечення та макрофінансову стабільність. Старіння населення, депопуляція, зміна вікової структури та міграційні процеси формують нові виклики для соціально-економічної політики, зумовлюючи необхідність переосмислення класичних підходів до державного регулювання. Водночас в науковій літературі відсутній уніфікований підхід щодо визначення характеру

та сили впливу демографічних змін на макроекономічну динаміку [6], що ускладнює розробку ефективних політик адаптації. Проблема посилюється слабкою інституційною спроможністю низки країн ефективно реагувати на структурні демографічні шоки без втрати темпів розвитку із забезпеченням реалізації національних економічних інтересів [11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Впродовж останнього століття тривають інтенсивні наукові дискусії щодо природи і масштабів впливу демографічних детермінант на макроекономічну динаміку, зокрема на темпи зростання валового внутрішнього продукту (далі – ВВП). У сучасному науковому дискурсі не встановлено однозначного причинно-наслідкового зв'язку між ключовими демографічними індикаторами та економічною безпекою, який би остаточно вирішив методологічні суперечності у цьому полі дослідження. Зокрема, ізольоване зростання чисельності населення зазвичай не демонструє статистично значущого впливу на динаміку економічного розвитку. Натомість численні емпіричні дослідження підтверджують, що вікова структура населення має високий прогностичний потенціал і може використовуватися як інформативна змінна для пояснення варіативності показників економічного зростання [37; 39].

За умов відсутності прямої функціональної залежності між демографічною еволюцією та економічною продуктивністю, характер і ступінь впливу демографічних трансформацій значною мірою обумовлюються якістю реалізованої соціально-економічної стратегії. Відтак, навіть сприятливе вікове структурування населення саме по собі не є достатньою передумовою для виникнення так званого «демографічного дивіденду», що здатний автоматично трансформуватися у стійке економічне зростання.

Обмежений характер емпіричної верифікації наслідків демографічних змін може бути зумовлений тим, що по мірі соціально-економічного розвитку націй демографічна динаміка набуває ендогенного характеру, що ускладнює аналітичне розв'язання класичної дилеми «курки та яйця» [9]. У такому

контексті виявлення відтермінованих ефектів фертильності щодо економічної продуктивності ускладнюється необхідністю урахування гетерогенності політичних, інституційних та культурно-нормативних змін. Водночас наявний консенсус серед дослідників [1; 2; 3; 12; 17] полягає в тому, що трансформації демографічно-економічних параметрів, індуковані державними політиками, можуть генерувати «доброчесні цикли кумулятивної взаємодії», у межах яких економічні та демографічні чинники перебувають у позитивному зворотному зв'язку [15].

Постановка завдання. Метою статті є ідентифікація та систематизація основних демографічних чинників, що обмежують соціально-економічний розвиток, із подальшим аналізом міжнародного досвіду їх державного регулювання. Автори ставлять за мету дослідити механізми впливу демографічних змін на економічне зростання, продуктивність праці і людський капітал, а також виявити ефективні інструменти політики, що дозволяють трансформувати демографічні виклики у фактори довгострокового інклюзивного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. ВВП виступає фундаментальним драйвером макроекономічного зростання, формуючи основу довгострокового соціально-економічного розвитку. Зв'язок між демографічними чинниками та валовим внутрішнім продуктом є складним, багаторівневим і не завжди лінійним. На відміну від класичних підходів, які розглядають приріст населення як автоматичний стимул для економічного зростання, сучасні дослідження дедалі частіше підкреслюють, що саме якісні характеристики демографічної структури – зокрема співвідношення між економічно активним і утриманим населенням, рівень освітньої та професійної кваліфікації робочої сили, тривалість життя та інтенсивність міграційних потоків – мають визначальний вплив на динаміку ВВП.

Відповідно до останніх статистичних звітів Організації Об'єднаних Націй (ООН), чисельність світового населення перетнула позначку 8 мільярдів осіб у листопаді 2022 року, демонструючи сталу тенденцію до

приросту, що значною мірою визначається комбінацією структурних демографічних зрушень. Прогностичні сценарії демографічного переходу вказують на ймовірне досягнення позначки в 9,7 мільярда осіб до середини XXI століття, що створює передумови для масштабної трансформації глобальної економіки, ресурсного перерозподілу та соціального контракту [40].

Незважаючи на систематичне зниження коефіцієнта сумарної плідності, прогрес у зниженні дитячої смертності, збільшення середньої тривалості життя та інтенсифікацію міжнародної міграції, темпи приросту населення залишаються позитивними, зберігаючи стійку тенденцію до зростання. Такі структурні демографічні зсуви вимагають переосмислення моделі економічного зростання в контексті зміни параметрів виробничої функції та перерозподілу факторів виробництва.

Чисельність населення та темпи його приросту самі по собі не мають вбудованого економічного ефекту – їх вплив модулюється через наявні інституційні рамки, ефективність державного регулювання та характер структурної економічної політики. З огляду на сучасні виклики глобальної політико-економічної інтеграції [8], держави здійснюють цільове втручання через інструменти фіскальної та монетарної політики, політики на ринку праці, інвестицій у людський капітал і заходи щодо забезпечення економічної інклюзії. Такі дії істотно змінюють демографічно-економічне співвідношення, зокрема, у контексті потенційної продуктивності праці, граничної схильності до споживання та рівня капіталоозброєності робочої сили.

Міжнародні фінансові інститути, зокрема Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та регіональні банки розвитку, дедалі активніше позиціонують інклюзивне та стале зростання як ключову умову досягнення Цілей сталого розвитку. Утім, домінування парадигми економічного зростання зумовлює істотні демографічні наслідки, які обмежують потенціал стійкого розвитку. Дані установи відіграють системну роль у формуванні

макроекономічних передумов для використання демографічного капіталу в цілях прискореного зростання через механізми структурного фінансування, боргової реструктуризації та макрофінансової стабілізації.

Демографічне зростання стимулює розширення споживчого ринку, підвищує агрегований попит і може виступати як драйвер мультиплікативного ефекту в національній економіці. Водночас зростання кількості економічно активного населення створює умови для розширення пропозиції праці, підвищення сукупної факторної продуктивності та диверсифікації секторальної структури економіки. Збалансована демографічна політика, зокрема інвестиції в освіту, охорону здоров'я та цифрову інфраструктуру, здатна трансформувати демографічні виклики в довгострокові переваги шляхом реалізації повного потенціалу людського капіталу [24].

Протягом останніх десятиліть КНР здійснювала одну з наймасштабніших у світі демографічних інтервенцій – політику контролю народжуваності, яка мала далекосяжні економічні й соціальні наслідки. Ініційована в 1979 році, політика однієї дитини була спрямована на зменшення темпів приросту населення з метою забезпечення макроекономічної стабільності, оптимізації розподілу ресурсів та створення сприятливих умов для індустріалізації.

За результатами демографічних досліджень, упродовж перших двох десятиліть після впровадження політики рівень народжуваності в країні знизився з понад 2,8 до близько 1,5 дитини на одну жінку, що, за різними оцінками, запобігло народженню від 100 до 400 мільйонів осіб. Така динаміка створила основу для так званого «демографічного дивіденду» – періоду, коли частка працездатного населення була максимально високою, що позитивно вплинуло на рівень заощаджень, інвестиції в людський капітал та темпи зростання ВВП. Зокрема, дослідження показують, що в домогосподарствах з однією дитиною середній рівень заощаджень був помітно вищим порівняно з

багатодітними родинами, що зумовлювало вищу капіталоінтенсивність економіки [36].

Рис. 1. Економічне зростання КНР в 1960-2023 рр., у % ВВП.

Джерело: складено авторами на основі даних [38].

На рисунку 1 представлено динаміку основних демографічних та економічних показників КНР за період 1960–2022 років, зокрема темпи економічного зростання, коефіцієнт народжуваності та коефіцієнт смертності. Дана візуалізація дає змогу проаналізувати взаємозв'язок між демографічними змінами та соціально-економічним розвитком країни в історичному контексті.

Починаючи з 1960-х років, економічне зростання КНР демонструвало високу волатильність, що частково пояснюється наслідками неефективної політики «Великого стрибка вперед». Зокрема, у 1961 році темпи приросту ВВП опустилися до майже – 30%, що свідчить про глибоку економічну кризу. Утім, з кінця 1970-х років – після початку реформ, ініційованих Деном Сяопіном, – економіка увійшла у фазу стабільного зростання. У 1980–2000-х роках середньорічне зростання становило близько 8–10%, що зробило КНР однією з найдинамічніших економік світу. Побудована на графіку лінія тренду демонструє позитивну динаміку з нахилом 0,052, що вказує на стійке довгострокове зростання.

Коефіцієнт народжуваності демонструє чітку тенденцію до зниження, особливо після 1979 року – початку реалізації політики однієї дитини. Зниження цього показника свідчить про цілеспрямовану державну демографічну інтервенцію з метою стримування неконтрольованого приросту населення. Водночас коефіцієнт смертності знижувався більш поступово, що пов'язано з підвищенням якості життя, доступу до медичних послуг та зменшенням рівня дитячої смертності.

Обчислені коефіцієнти кореляції дозволяють кількісно оцінити силу зв'язку між демографічними показниками та економічним зростанням. Зокрема, між темпами приросту ВВП та коефіцієнтом народжуваності зафіксовано слабкий зворотний зв'язок ($r = -0,085$), що свідчить про відсутність тісної залежності між цими змінними. Це може свідчити про те, що скорочення народжуваності саме по собі не має істотного прямого впливу на ВВП, а ефекти опосередковуються іншими факторами – зокрема, інституційною якістю, продуктивністю праці та інвестиціями в людський капітал.

Водночас кореляція між темпами економічного зростання та коефіцієнтом смертності є помірно негативною ($r = -0,481$), що вказує на більш виражену асоціацію між покращенням демографічних умов (зменшенням смертності) та зростанням ВВП. Такий результат узгоджується з класичною економічною теорією, згідно з якою зменшення смертності створює умови для формування стабільної та продуктивної робочої сили, що є фундаментальним чинником довготривалого зростання.

Результати кількісного аналізу підтверджують, що демографічна політика Китаю – передусім через регулювання народжуваності та поліпшення охорони здоров'я – істотно вплинула на макроекономічні показники країни. Однак основним чинником позитивної динаміки ВВП, ймовірно, виступили структурні реформи, індустріалізація, інвестиції в освіту й технології, а також ефективне державне управління. Низька кореляція між народжуваністю і ВВП також вказує на обмежену ефективність

суто демографічних важелів у забезпеченні економічного зростання без супровідної інституційної підтримки. Однак у довгостроковій перспективі зазначена демографічна стратегія спричинила низку структурних викликів. По-перше, КНР стикається з процесом стрімкого старіння населення: до 2050 року частка осіб віком 65+ може перевищити 30%, що значно ускладнить підтримання стійкості пенсійної системи та системи охорони здоров'я. По-друге, обмеження народжуваності сприяло скороченню чисельності трудових ресурсів, що потенційно знижує темпи економічного зростання через зменшення пропозиції праці та зростання витрат на утримання залежного населення. Крім того, політика призвела до глибокого гендерного дисбалансу – результату соціокультурних переваг щодо народження хлопчиків, що ускладнило шлюбний ринок та посилило соціальну напругу в окремих регіонах [28; 34].

Отже, політика контролю народжуваності в КНР, попри початкові економічні вигоди, ускладнила демографічну структуру країни та загострила проблеми, пов'язані з довгостроковою соціально-економічною стійкістю. Сучасна політика має зосереджуватись на створенні умов для гармонійного поєднання демографічного відтворення з економічною модернізацією через інвестиції в людський капітал, соціальну інфраструктуру та гендерно чутливу сімейну політику.

Протягом останніх десятиліть демографічна політика Індії набула особливої актуальності в контексті реалізації потенціалу демографічного дивіденду. Відповідно до Національної політики народонаселення 2000 року, держава поставила за мету досягнення демографічної стабілізації через інституціоналізацію системи репродуктивного здоров'я, зниження рівня фертильності та забезпечення доступу до сучасних контрацептивів. Однак високий демографічний імпульс, обумовлений інерційними процесами попередніх десятиліть, зумовив подальше зростання абсолютної чисельності населення [22].

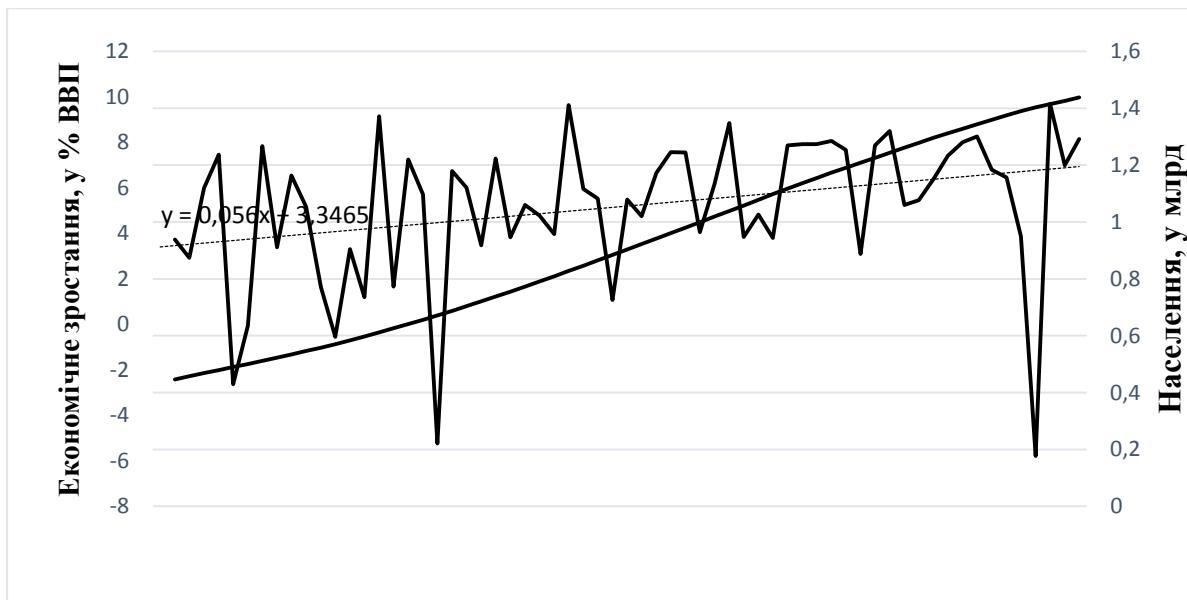

Рис. 2. Економічне зростання Індії в 1960–2023 рр., у % ВВП.

Джерело: складено авторами на основі даних [38].

Рисунок 2 демонструє, що упродовж 1960–2023 років Індія демонструвала загальну тенденцію до зростання реального валового внутрішнього продукту, попри окремі періоди економічної турбулентності. Динаміка темпів економічного зростання, вимірювана у відсотках до ВВП, була нерівномірною: спостерігалися як фази значного зростання (понад 10%), так і періоди спаду, зокрема у 1979 та 2020 роках, коли темпи зростання були негативними. Водночас, за результатами побудованої лінії тренду, темп економічного зростання виявляє тенденцію до помірного, але стійкого підвищення. Рівняння трендової лінії має вигляд $y = 0,056x + 3,347$, що свідчить про середнє щорічне зростання реального ВВП на 0,056 процентного пункту.

Поряд із цим, чисельність населення Індії демонструє стабільну висхідну динаміку: від менш ніж 500 млн осіб у 1960 році до майже 1,5 млрд у 2023 році. На відміну від волатильного економічного зростання, демографічний показник є більш передбачуваним і відображає поступове підвищення населення без суттєвих коливань. Коефіцієнт кореляції між рівнем економічного зростання та чисельністю населення становить 0,32, що свідчить про слабку позитивну кореляцію між цими змінними. Це означає, що хоча зростання населення супроводжується деяким зростанням ВВП,

воно не є визначальним чинником темпів економічного зростання. Така динаміка вказує на те, що економічна ефективність Індії залежить не лише від демографічного чинника, а й від інших структурних параметрів: рівня інвестицій, інституційної спроможності, продуктивності праці, освітнього рівня тощо. Загалом, аналіз дозволяє дійти висновку, що Індія поступово зміцнює економічні позиції, проте її економічне зростання залишається вразливим до зовнішніх шоків і внутрішніх структурних дисбалансів.

З макроекономічної точки зору, демографічна структура Індії формує передумови для прискорення темпів зростання ВВП за рахунок розширення пропозиції праці та зниження коефіцієнта демографічного навантаження. Проте реалізація цього потенціалу можлива лише за умови високого рівня капіталізації людського капіталу через інвестиції в освіту, охорону здоров'я та професійно-технічну підготовку. Такі державні ініціативи, як програма «Skill India», спрямовані на активізацію внутрішнього ринку праці та підвищення продуктивності трудових ресурсів, що є необхідною умовою для зростання загальної факторної продуктивності [21].

Водночас існує ризик не реалізованого демографічного дивіденду у разі структурної негнучкості ринку праці, дефіциту робочих місць та асиметрії у доступі до базових соціальних послуг. У такому випадку демографічна перевага може трансформуватись у соціально-економічний тягар, посилюючи явища латентного безробіття, соціальної маргіналізації та нерівності в доходах [20].

Таким чином, демографічна політика Індії має функціонувати як складова довгострокової стратегії сталого розвитку, інтегруючи цілі формування людського капіталу, зниження інституційних бар'єрів та структурної трансформації економіки. Забезпечення інклюзивного зростання в умовах демографічного переходу потребує зваженої політики у сфері зайнятості, децентралізації соціальних послуг та адаптації макроекономічного середовища до викликів людської надлишковості.

Демографічні трансформації в Сполучених Штатах Америки стають дедалі потужнішим фактором, що визначає довгострокову динаміку економічного зростання, бюджетної стабільності та функціонування ринку праці. В 2014 році Дж. Мієрау та С. Турновські розробили розширену односекторну модель ендогенного економічного зростання з метою поглибленого аналізу взаємозв'язку між демографічними змінами, макроекономічною динамікою та розподілом добробуту. В їхньому підході акцентовано увагу на гетерогенному впливі демографічних трендів – зокрема змін у народжуваності та очікуваній тривалості життя – на довгострокові траєкторії економічного розвитку. На прикладі економіки США автори демонструють, що поступове зниження рівня фертильності поряд із зростанням тривалості життя населення має позитивний кумулятивний ефект на темпи економічного зростання у довгостроковому періоді. Водночас ці демографічні зрушення чинять стримувальний – компенсаційний – вплив на поглиблення нерівності у розподілі багатства [26].

Подальші дослідження на прикладі США продемонстрували, що старіння населення призводить до скорочення частки економічно активного населення, зниження середньої продуктивності праці та зростання державних витрат на охорону здоров'я й соціальне забезпечення. Згідно з оцінками Stanford Institute for Economic Policy Research, зростання частки населення віком понад 60 років на 10% спричиняє зменшення ВВП на душу населення приблизно на 5,7%, що свідчить про демографічно обумовлене зниження факторної продуктивності та потенційного обсягу виробництва [25].

Водночас фіскальний тиск, пов'язаний зі старінням, викликає суттєве навантаження на державні фінанси. Згідно з даними Peterson Foundation, витрати на програми Medicare та Social Security можуть сягнути понад 10% ВВП до 2040 року, істотно змінюючи структуру державних витрат і обмежуючи простір для інвестицій у розвиток [30].

Інший критичний демографічний тренд – зниження народжуваності. Сукупний коефіцієнт народжуваності у США стабільно знижується з 2007

року, перебуваючи значно нижче рівня простого відтворення, в 2023 році було зафіксоване найнижче значення на рівні 1,62 дитини на 1 жінку. Економічні наслідки цієї тенденції включають довгострокове звуження бази платників податків, зниження пропозиції робочої сили та збільшення коефіцієнта економічного навантаження. Зниження сукупного коефіцієнту народжуваності також підвищує ризики для пенсійної системи та функціонування ринку праці у середньо- та довгостроковій перспективі [23; 31]. (Див. Рис. 3)

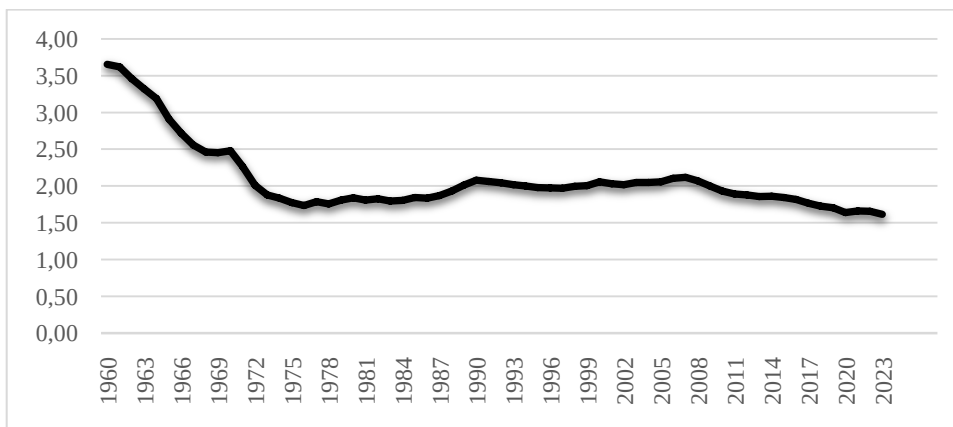

Рис. 3. Сукупний коефіцієнт народжуваності у США, 1960-2023 рр.

Джерело: складено авторами на основі даних [38].

Дефіцит робочої сили, спричинений поєднанням зниження народжуваності та старінням населення, особливо помітний у виробничому секторі. Станом на початок 2025 року на ринку праці США спостерігалось понад 450 тисяч вакансій у промисловості, з прогнозованим зростанням до майже 2 мільйонів до 2033 року. За таких умов імміграція виступає як потенційний компенсатор демографічного дефіциту. Аналітика National Immigration Forum свідчить, що без суттєвого підвищення імміграційних квот та інтеграційної політики США можуть втратити частину економічного потенціалу, зокрема через зростання витрат на утримання непрацездатного населення. Міграційні потоки, зокрема висококваліфікованих працівників, сприяють підвищенню сукупної факторної продуктивності, інноваційній динаміці та фіскальній стабільності, особливо за рахунок збільшення бази платників податків і зменшення коефіцієнта демографічного навантаження [27; 33].

Економічна доцільність розширення імміграційних квот підтверджується численними дослідженнями. Зокрема, аналітика Brookings Institution демонструє, що іммігранти роблять значний внесок у ВВП США, займаючи як низькооплачувані, так і високооплачувані посади, створюючи підприємства та заповнюючи критичні прогалини на ринку праці [19]. У довгостроковій перспективі імміграція може зменшити фіскальні навантаження, пов'язані зі старінням, шляхом зміцнення балансу систем соціального забезпечення, зокрема програм Medicare і Social Security [10].

Проте ефективність імміграційної політики значною мірою залежить від здатності держави інтегрувати мігрантів у формальний сектор економіки, забезпечити їм доступ до освіти, охорони здоров'я та підвищення кваліфікації. Успішна імміграційна політика повинна поєднувати лібералізацію візових режимів, інституційні механізми соціальної адаптації та захисту прав мігрантів із потребами внутрішнього ринку праці, що дозволить уникнути сегрегації та підвищити мультиплікативний ефект імміграції на економічне зростання [13].

Одним із ключових викликів для сталого економічного розвитку індустріально розвинених країн у XXI столітті є демографічний зсув, зумовлений старінням населення та зниженням коефіцієнтів народжуваності. Ці процеси формують нову парадигму довгострокової макроекономічної рівноваги, яка супроводжується підвищенням коефіцієнта економічного навантаження (old-age dependency ratio), зростанням фіскального тиску на системи соціального забезпечення, а також структурними зрушеннями на ринку праці.

У Японії, яка є одним з найяскравіших прикладів демографічного старіння, частка населення віком понад 65 років у 2023 році перевищила 29%, а медіанний вік сягнув 49 років – найвищий показник у світі. При цьому прогнозоване скорочення чисельності працездатного населення на 17% до 2050 року ускладнює забезпечення потенціалу економічного зростання. У відповідь на ці виклики Японія поступово трансформує свою імміграційну

політику. Зокрема, у 2024 році уряд ухвалив реформу програми технічних стажерів, яка передбачає механізми довгострокової інтеграції кваліфікованих працівників, що відповідає прагненням компенсувати втрати трудових ресурсів через імпорт людського капіталу. Незважаючи на традиційно низьку соціальну відкритість до іммігрантів, ці кроки свідчать про перегляд парадигми «етнічної гомогенності» на користь прагматичного трудового мультикультуралізму [38; 39].

Ситуація в країнах Європейського Союзу також характеризується поглибленням демографічної асиметрії. За оцінками Євростату, до 2050 року чисельність населення працездатного віку в ЄС скоротиться на понад 50 млн осіб, тоді як кількість осіб віком 85+ зросте удвічі. У результаті, коефіцієнт залежності похилого віку в ЄС сягне 57%, що істотно перевищує поріг фінансової стійкості пенсійних систем. В умовах стриманого природного приросту, одним із ключових компенсаторів демографічного дефіциту є міграція [29; 32].

ЄС активно інституціоналізує імміграційну політику через реформу Пакту про міграцію та притулок, а також ініціативи на кшталт «Blue Card Directive», яка стимулює імміграцію висококваліфікованих працівників. Наприклад, Німеччина – країна з одним із найвищих рівнів старіння у ЄС – у 2023 році прийняла «Skilled Immigration Act», що суттєво спрощує доступ до ринку праці для фахівців з-за меж ЄС [18]. Дослідження МВФ підтверджують, що збільшення частки іммігрантів у загальній структурі зайнятості на 1 п.п. асоціюється зі зростанням реального ВВП на душу населення на 0.3% через розширення трудових ресурсів та збільшення продуктивності [16].

Водночас, ефективність міграційної політики прямо залежить від інтеграційних механізмів. Недостатня мовна адаптація, сегментація ринку праці та політична поляризація можуть обмежувати економічний ефект від імміграції та підірвати соціальну згуртованість. Тому країни ЄС вживають заходів щодо підвищення рівня інклюзивності через національні програми

інтеграції, розвиток «другого покоління» мігрантів та заходи з боротьби з дискримінацією [4; 14]. Отже, у контексті структурного демографічного шоку і Японія, і ЄС намагаються адаптуватися до нових реалій через перегляд трудової та міграційної політики. Стратегічна інтеграція іммігрантів, підвищення трудової мобільності та зміна парадигми економічного зростання – ключові напрями формування демографічно чутливої макроекономічної політики.

Висновки. В рамках даного дослідження було комплексно проаналізовано взаємозв'язок між демографічними трансформаціями та динамікою економічного зростання на прикладі провідних світових економік. Основні результати підтверджують складний, багаторівневий характер демографічно-економічних взаємодій, які не завжди мають лінійний характер і значною мірою опосередковуються інституційними чинниками. Демографічні чинники виступають фундаментальними детермінантами макроекономічної стабільності та потенціалу довгострокового економічного зростання. Розширення демографічної бази сприяє збільшенню пропозиції робочої сили, підвищує виробничий потенціал та забезпечує мультиплікативний ефект через зростання сукупного попиту. Водночас процеси демографічного старіння та депопуляції обумовлюють зростання навантаження на системи соціального забезпечення, підвищують залежність фінансової політики від трансфертних платежів і можуть призводити до структурного дефіциту трудових ресурсів. Аналіз досвіду Китайської Народної Республіки продемонстрував, що цілеспрямована демографічна політика може забезпечити короткострокові економічні переваги через формування «демографічного дивіденду», проте в довгостроковій перспективі створює структурні дисбаланси. Політика контролю народжуваності сприяла підвищенню рівня заощаджень та капіталоінтенсивності економіки, але призвела до прискореного старіння населення, гендерного дисбалансу та скорочення трудових ресурсів. Досвід Індії ілюструє потенціал реалізації демографічного дивіденду за умови

ефективного інвестування в людський капітал. Водночас слабка кореляція між чисельністю населення та темпами економічного зростання свідчить про необхідність супровідних структурних реформ для максимізації економічних ефектів від демографічної динаміки. Реалізація демографічного потенціалу можлива лише за умови високого рівня капіталізації людського капіталу через інвестиції в освіту, охорону здоров'я та професійно-технічну підготовку.

Аналіз ситуації у США розкрив виклики, пов'язані зі зниженням народжуваності до рівня 1,62 дитини на жінку та старінням населення. Прогнозоване зростання витрат на Medicare та Social Security до понад 10% ВВП до 2040 року актуалізує роль імміграційної політики як компенсатора демографічного дефіциту. Дефіцит робочої сили, спричинений поєднанням зниження народжуваності та старіння населення, особливо помітний у виробничому секторі з прогнозованим зростанням вакансій до майже 2 мільйонів до 2033 року.

Досвід Японії та країн Європейського Союзу демонструє необхідність кардинального перегляду традиційних підходів до міграційної політики в умовах критичного рівня старіння населення. Коефіцієнт залежності похилого віку в ЄС, який сягне 57% до 2050 року, вимагає системних інституційних змін у сферах соціального забезпечення та інтеграції мігрантів. У Японії частка населення віком понад 65 років перевищила 29%, а прогнозоване скорочення чисельності працездатного населення на 17% до 2050 року ускладнює забезпечення потенціалу економічного зростання.

Репродуктивна поведінка домогосподарств формується під впливом низки мікроекономічних факторів, включно з бюджетними обмеженнями, інфляційними очікуваннями, рівнем реальних доходів, доступністю базових соціальних послуг та інституційною якістю економічного середовища. У свою чергу, рішення про народжуваність є ендегенним елементом моделі міжчасового вибору, що взаємодіє з параметрами добробуту та довгостроковими очікуваннями щодо економічної стабільності.

Дослідження підтверджує, що демографічні чинники самі по собі не мають автоматичного економічного ефекту. Їх вплив модулюється через інституційні рамки, ефективність державного регулювання та характер структурної економічної політики. Чисельність населення та темпи його приросту самі по собі не мають вбудованого економічного ефекту – їх вплив модулюється через наявні інституційні рамки, ефективність державного регулювання та характер структурної економічної політики.

На основі міжнародного досвіду доведено, що державне регулювання у сфері демографічної політики має бути не реактивним, а стратегічно орієнтованим, із фокусом на досягнення фінансової стійкості, підвищення продуктивності праці та збереження трудового потенціалу в умовах старіння населення. Збалансоване поєднання демографічної та економічної політики дозволяє країнам не лише адаптуватися до структурних змін, а й реалізовувати переваги так званого «демографічного вікна».

Результати дослідження обґрунтовують необхідність переходу від реактивної до стратегічно орієнтованої демографічної політики з фокусом на досягнення фінансової стійкості, підвищення продуктивності праці та збереження трудового потенціалу. Успішна імміграційна політика повинна поєднувати лібералізацію візових режимів, інституційні механізми соціальної адаптації та захисту прав мігрантів із потребами внутрішнього ринку праці.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні кількісної бази для емпіричного аналізу, моделюванні сценаріїв впливу демографічних змін на соціальні витрати та інституційні трансформації, а також вивченні ефективності конкретних інструментів міграційної політики, політики зайнятості та стимулювання народжуваності. Окремого значення набуває вивчення взаємодії демографічних і технологічних факторів у контексті цифрової трансформації економік і переходу до інноваційних моделей зростання.

Перспективним є розширення кількісної бази для емпіричного аналізу, моделювання сценаріїв впливу демографічних змін на соціальні витрати та

інституційні трансформації, а також вивчення ефективності конкретних інструментів міграційної політики. Особливого значення набуває дослідження взаємодії демографічних і технологічних факторів у контексті цифрової трансформації економік та переходу до інноваційних моделей зростання.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні кількісної бази для емпіричного аналізу, моделюванні сценаріїв впливу демографічних змін на соціальні витрати та інституційні трансформації, а також вивченні ефективності конкретних інструментів міграційної політики, політики зайнятості та стимулювання народжуваності. Особливого значення набуває вивчення взаємодії демографічних і технологічних факторів у контексті цифрової трансформації економік і переходу до інноваційних моделей зростання.

Література

1. Булатова О. В., Захарова О. В., Карпенко О. І., Федоров Е. В. Економічна безпека країн в умовах сучасних глобальних трансформацій: виклики, загрози, ризики / за заг. ред. д.е.н., проф. О. В. Булатової. Київ: МДУ, 2024. 290 с.

2. Булатова О. В., Федоров Е. В. Виклики, загрози та ризики формування національної економічної безпеки: глобальний та національний рівень. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка. 2022. Вип. 23. С. 52–65. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2022-12-23-52-65>.

3. Булатова О., Панченко В., Іващенко О. Мегатренди міжнародного економічного розвитку і виклики економічній безпеці: потенціал управління політикою стійкості та протидії ризикам. Modeling the development of the economic systems. 2023. № 2. С. 215–222. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-29>.

4. Заблоцька Р., Шепель О. Регулювання міжнародної міграції робочої сили в регіональних інтеграційних угодах. Вісник: Міжнародні відносини.

2024. Т. 56, № 2. С. 52–55. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2022/2-56/52-55>.

5. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А., Русак Д. М. Гігекономіка як середовище трансформації міжнародного ринку праці. Інвестиції: практика та досвід. 2024, № 4, с. 12–18. DOI: 10.32702/2306_6814.2024.4.12

6. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Карп В. С., Іващенко О. А. Вплив міжнародної міграції робочої сили на макроекономічне середовище країн-донорів трудових мігрантів: теоретичні аспекти. *Ефективна економіка*. 2024, № 1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2858>

7. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Птащенко О. В., Іващенко О. А. Цифрові трансформації міжнародного ринку праці в умовах платформізації зайнятості. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3063/3099>

8. Панченко В., Птащенко О., Резнікова Н., Карп В. Багатовимірність проблем соціально-економічного розвитку в умовах глобальних викликів: інституційні рамки політики модернізації. *Економічний простір*. 2025, № 199, с. 86–98. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.199.86-98>

9. Панченко В., Резнікова Н. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навчальний посібник. Київ, АграрМедіа, 2025. 471 с.

10. Панченко В., Резнікова Н., Карп В., Іващенко О. Міжнародна трудова міграція: історичні закономірності та парадокси впливу на соціально-економічний розвиток країн-реципієнтів грошових переказів. Інвестиції: практика та досвід. 2024, № 1. С. 12–21. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.1.12>

11. Резнікова Н. В. Економічні виклики незалежності: конфлікт інтересів в умовах глобальної взаємодії. Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. 2013, № 1, с. 181–187.

12. Резнікова Н. В., Панченко В. Г. Репортажі із цивілізаційних фронтів. На передовій міжнародної економічної політики. Київ, Аграр Медіа

Груп, 2023. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-09/Monograf_reportagi_05092023_NEW.pdf

13. Шепель О. С. Особливості та сфери регулювання сучасної міграційної політики в приймаючих країнах. Цифрова економіка та економічна безпека. 2022, вип. 1(01). URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/36>

14. Action Plan on Integration and Inclusion 2021–2027. European Commission. 2023. URL: <https://ec.europa.eu/migrant-integration>

15. Ashraf Q. H., Weil D. N., Wilde J. The effect of fertility reduction on economic growth. *Population and Development Review*. 2013, vol. 39(1), p. 97–130. URL: <https://www.jstor.org/stable/41857501>

16. Atoyan R., Christiansen L., Dizioli A., Ebeke C., Ilahi N., Ilyina A. Emigration and its Economic Impact on Eastern Europe. IMF Staff Discussion Note. 2016. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2016/12/31/Emigration-and-Its-Economic-Impact-on-Eastern-Europe-44218>

17. Bulatova O., Reznikova N., Sarbash S. Asymmetry of the modern conflicts. *Przegląd Strategiczny*. 2024, no 17. p. 25–34. <https://doi.org/10.14746/ps.2024.1.2>

18. Bundesministerium für Arbeit und Soziales. Fachkräfteeinwanderungsgesetz: Reform 2023. Bundesregierung, 2023. URL: <https://www.bundesregierung.de/>

19. Gelatt J. The U.S. Needs Immigrants to Support Economic Growth. Brookings Institution, 2022. URL: <https://www.brookings.edu/articles/the-us-needs-immigrants-to-support-economic-growth/>

20. GIS Reports. India's demographic dividend: Strength or burden? 2023. URL: <https://www.gisreportsonline.com/r/indias-demographic-dividend/>

21. India Brand Equity Foundation. Skill India – Transforming the nation through skill development. 2022. URL: <https://www.ibef.org/industry/education-sector-india/infographic>

22. India's population growth and policy implications. UNFPA India. United Nations Population Fund, 2021. URL: https://india.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/brief1_-_indias_population_growth_and_policy_implications.pdf
23. Kearney M. S., Levine P. B. Understanding the U.S. fertility decline. Aspen Economic Strategy Group, 2023. URL: https://www.economicstrategygroup.org/publication/kearney_levine/
24. Kozlovskiy S., Pasichnyi M., Lavrov R., Ivanyuta N., Nelytaliuk A. An empirical study of the effects of demographic factors on economic growth in advanced and developing countries. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*. 2020, vol. 23(4), pp. 45–67. DOI: <https://doi.org/10.18778/1508-2008.23.27>
25. Maestas N., Mullen K. J., Powell D. The Effect of Population Aging on Economic Growth, the Labor Force and Productivity. Stanford SIEPR Working Paper. 2016. URL: <https://siepr.stanford.edu/publications/working-paper/effect-population-aging-economic-growth>
26. Mierau J. O., Turnovsky S. J. Demography, growth, and inequality. *Economic Theory*. 2014, vol. 55, p. 29–68.
27. Mills C. Still More Room to Grow: Immigrants Can Reverse the U.S. Population Decline and Its Economic Consequences. National Immigration Forum, 2024. URL: <https://immigrationforum.org/article/still-more-room-to-grow/>
28. Moritsugu K. China's population falls for a 2nd straight year as births drop even after end of one-child policy. AP News. 2024.
29. Pensions at a Glance 2024: OECD and G20 Indicators. Paris, OECD Publishing, 2024.
30. How does the aging of the population affect our fiscal health? Peterson Foundation (PGPF). 2023. URL: <https://www.pgpf.org/article/how-does-the-aging-of-the-population-affect-our-fiscal-health/>
31. The long-term decline in fertility and what it means for state budgets. Pew Charitable Trusts. 2022. URL: <https://www.pewtrusts.org/en/research-and->

analysis/issue-briefs/2022/12/the-long-term-decline-in-fertility-and-what-it-means-for-state-budgets

32. Population Structure and Ageing. Eurostat. 2023. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>

33. Rein L. U.S. manufacturing faces labor shortfall as vacancies grow. The Washington Post. 2025, May 28. URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/2025/05/28/varied-issues-facing-american-manufacturing/>

34. Shepherd C., Chiang V. This Chinese city grew its birth rate. It won't be easy to copy. The Washington Post. 2025, March 26. URL: https://www.washingtonpost.com/world/2025/03/26/china-birth-rate-grows-with-support/?utm_source=chatgpt.com

35. The Contribution of Migration to Regional Development. OECD Regional Development Studies. Paris, OECD Publishing, 2022. URL: <https://doi.org/10.1787/57046df4-en>

36. The economics of China's one-child policy. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/stories/2013/11/what-does-chinas-easing-of-the-one-child-rule-mean-for-the-economy/>

37. United Nations. Department of Economic and Social Affairs, Population Division Staff. World population ageing 2017 highlights. United Nations Environment Programme, 2019.

38. World Development Indicators. World Bank. 2024. URL: <https://data.worldbank.org>

39. World Population Prospects 2022: Summary of Results. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA). 2023. URL: <https://population.un.org/wpp>

40. Ya somos 8 mil millones de personas. ONU-Habitat. URL: <https://onu-habitat.org/index.php/ya-somos-8-mil-millones-de-personas>

References

1. Bulatova, O.V., Zakharova, O.V., Karpenko, O.I. and Fedorov, E.V. (2024), *Ekonomichna bezpeka krain v umovakh suchasnykh hlobalnykh transformatsii: vyklyky, zahrozy, ryzyky* [Economic Security of Countries in the Context of Contemporary Global Transformations: Challenges, Threats, Risks], MDU, Kyiv, Ukraine.
2. Bulatova, O.V. and Fedorov, E.V. (2022), "Challenges, threats and risks of national economic security formation: global and national levels", *Visnyk Mariupolskogo derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomika*, vol. 23, pp. 52–65. <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2022-12-23-52-65>
3. Bulatova, O., Panchenko, V. and Ivashchenko, O. (2023), "Megatrends of international economic development and challenges to economic security: the potential of resilience and risk response policy", *Modeling the Development of the Economic Systems*, vol. 2, pp. 215–222. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-29>
4. Zablotska, R. and Shepel, O. (2024), "Regulation of international labour migration in regional integration agreements", *Visnyk: Mizhnarodni vidnosyny*, vol. 56(2), pp. 52–55. <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2022/2-56/52-55>
5. Panchenko, V.H., Reznikova, N.V., Ivashchenko, O.A. and Rusak, D.M. (2024), "Gig economy as an environment for transformation of the international labour market", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 4, pp. 12–18. https://doi.org/10.32702/2306_6814.2024.4.12
6. Panchenko, V.H., Reznikova, N.V., Karp, V.S. and Ivashchenko, O.A. (2024), "The impact of international labour migration on the macroeconomic environment of migrant-sending countries: theoretical aspects", *Efektyvna ekonomika*, vol. 1, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2858> (Accessed 7 July 2025)
7. Panchenko, V.H., Reznikova, N.V., Ptashchenko, O.V. and Ivashchenko, O.A. (2024), "Digital transformations of the international labour market under employment platformisation", *Efektyvna ekonomika*, vol. 2, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3063/3099>

(Accessed 7 July 2025)

8. Panchenko, V., Ptashchenko, O., Reznikova, N. and Karp, V. (2025), "The multidimensionality of socio-economic development problems in the context of global challenges: institutional framework of modernization policy", *Ekonomichnyi prostir*, vol. 199, pp. 86–98. <https://doi.org/10.30838/EP.199.86-98>

9. Panchenko, V. and Reznikova, N. (2025), *Mizhnarodni stratehii ekonomichnoho rozvytku: navchal'nyj posibnyk* [International strategies of economic development: textbook], AhrarMedia, Kyiv, Ukraine.

10. Panchenko, V., Reznikova, N., Karp, V. and Ivashchenko, O. (2024), "International labour migration: historical patterns and paradoxes of its impact on the socio-economic development of remittance-receiving countries", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 12–21. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.1.12>

11. Reznikova, N.V. (2013), "Economic challenges of non-dependence: conflict of interest under global interaction", *Stratehiia rozvytku Ukrainy. Ekonomika, sotsiologhiia, pravo*, vol. 1, pp. 181–187.

12. Reznikova, N.V. and Panchenko, V.H. (2023), *Reportazhi iz tsyvilizatsiinykh frontiv. Na peredovii mizhnarodnoi ekonomichnoi polityky* [Reports from the Frontlines of Civilization: At the Forefront of International Economic Policy], AhrarMedia, Kyiv, Ukraine, available at: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023-09/Monograf_reportagi_05092023_NEW.pdf (Accessed 7 July 2025)

13. Shepel, O.S. (2022), "Features and regulation areas of modern migration policy in receiving countries", *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 1(01), available at: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/36> (Accessed 9 July 2025)

14. European Commission. (2023), "Action Plan on Integration and Inclusion 2021–2027", available at: <https://ec.europa.eu/migrant-integration> (Accessed 7 July 2025)

15. Ashraf, Q. H., Weil, D. N., and Wilde, J. (2013), "The effect of fertility reduction on economic growth". *Population and Development Review*. vol.

39(1), p. 97–130. available at: <https://www.jstor.org/stable/41857501> (Accessed 7 July 2025)

16. Atoyan, R., Christiansen, L., Dizioli, A., Ebeke, C., Ilahi, N. and Ilyina, A. (2016), "Emigration and its economic impact on Eastern Europe", IMF Staff Discussion Note, available at: <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2016/12/31/Emigration-and-Its-Economic-Impact-on-Eastern-Europe-44218> (Accessed 9 July 2025)

17. Bulatova, O., Reznikova, N. and Sarbash, S. (2024), "Asymmetry of the modern conflicts", *Przegląd Strategiczny*, vol. 17, pp. 25–34, available at: <https://doi.org/10.14746/ps.2024.1.2>

18. Bundesministerium für Arbeit und Soziales. (2023), "Fachkräfteeinwanderungsgesetz: Reform 2023", Bundesregierung, available at: <https://www.bundesregierung.de/> (Accessed 6 July 2025)

19. Gelatt, J. (2022), "The U.S. needs immigrants to support economic growth", Brookings Institution, available at: <https://www.brookings.edu/articles/the-us-needs-immigrants-to-support-economic-growth/> (Accessed 7 July 2025)

20. GIS Reports. (2023), "India's demographic dividend: Strength or burden?", available at: <https://www.gisreportsonline.com/r/indias-demographic-dividend/> (Accessed 7 July 2025)

21. India Brand Equity Foundation. (2022), "Skill India – Transforming the nation through skill development", available at: <https://www.ibef.org/industry/education-sector-india/infographic> (Accessed 7 July 2025)

22. UNFPA India. (2021), "India's population growth and policy implications", United Nations Population Fund, available at: https://india.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/brief1_-_indias_population_growth_and_policy_implications.pdf (Accessed 6 July 2025)

23. Kearney, M. S. and Levine, P. B. (2023), "Understanding the U.S. fertility decline", Aspen Economic Strategy Group, available at: https://www.economicstrategygroup.org/publication/kearney_levine/ (Accessed 9

July 2025)

24. Kozlovskiy, S., Pasichnyi, M., Lavrov, R., Ivanyuta, N. and Nelytaliuk, A. (2020), "An empirical study of the effects of demographic factors on economic growth in advanced and developing countries", *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, vol. 23(4), pp. 45–67, available at: <https://doi.org/10.18778/1508-2008.23.27>

25. Maestas, N., Mullen, K. J. and Powell, D. (2016), "The effect of population aging on economic growth, the labor force and productivity", *Stanford SIEPR Working Paper*, available at: <https://siepr.stanford.edu/publications/working-paper/effect-population-aging-economic-growth> (Accessed 7 July 2025)

26. Mierau, J. O. and Turnovsky, S. J. (2014), "Demography, growth, and inequality", *Economic Theory*, vol. 55, pp. 29–68

27. Mills, C. (2024), "Still more room to grow: Immigrants can reverse the U.S. population decline and its economic consequences", *National Immigration Forum*, available at: <https://immigrationforum.org/article/still-more-room-to-grow/> (Accessed 7 July 2025)

28. Moritsugu, K. (2024), "China's population falls for a 2nd straight year as births drop even after end of one-child policy", *AP News*

29. OECD. (2024), "Pensions at a glance 2024: OECD and G20 indicators", *OECD Publishing*, Paris

30. Peterson Foundation (PGPF). (2023), "How does the aging of the population affect our fiscal health?", available at: <https://www.pgpf.org/article/how-does-the-aging-of-the-population-affect-our-fiscal-health/> (Accessed 9 July 2025)

31. Pew Charitable Trusts. (2022), "The long-term decline in fertility and what it means for state budgets", available at: <https://www.pewtrusts.org/en/research-and-analysis/issue-briefs/2022/12/the-long-term-decline-in-fertility-and-what-it-means-for-state-budgets> (Accessed 6 July 2025)

32. Eurostat. (2023), "Population structure and ageing", available at:

<https://ec.europa.eu/eurostat> (Accessed 7 July 2025)

33. Rein, L. (2025), "U.S. manufacturing faces labor shortfall as vacancies grow", The Washington Post, May 28, available at: <https://www.washingtonpost.com/politics/2025/05/28/varied-issues-facing-american-manufacturing/> (Accessed 9 July 2025)

34. Shepherd, C. and Chiang, V. (2025), "This Chinese city grew its birth rate. It won't be easy to copy", The Washington Post, March 26, available at: https://www.washingtonpost.com/world/2025/03/26/china-birth-rate-grows-with-support/?utm_source=chatgpt.com (Accessed 7 July 2025)

35. OECD. (2022), "The contribution of migration to regional development", OECD Regional Development Studies, Paris: OECD Publishing, available at: <https://doi.org/10.1787/57046df4-en>

36. World Economic Forum. (2013), "The economics of China's one-child policy", available at: <https://www.weforum.org/stories/2013/11/what-does-chinas-easing-of-the-one-child-rule-mean-for-the-economy/> (Accessed 9 July 2025)

37. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division Staff. (2019), "World population ageing 2017 highlights", United Nations Environment Programme

38. World Bank. (2024), "World development indicators", available at: <https://data.worldbank.org> (Accessed 6 July 2025)

39. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA). (2023), "World population prospects 2022: Summary of results", available at: <https://population.un.org/wpp> (Accessed 6 July 2025)

40. ONU-Habitat. (2025), "Ya somos 8 mil millones de personas", available at: <https://onu-habitat.org/index.php/ya-somos-8-mil-millones-de-personas> (Accessed 6 July 2025)

Стаття надійшла до редакції 11.07.2025 р.